

NAĆI MJERU

*Putosnovice I. i II., od lirskog zapisa do
putopisa Duške Crmarić Tomašić
(Split: Naklada Bošković, 2017.)*

Sani Sardelić, Žrnovo
sani.sa27@gmail.com

Riječ je o putopisnoj prozi u kojoj autorica opisuje i interpretira viđeno kroz osobna, duboko proživljena iskustva Australije i Hrvatske. Izdavač je Naklada Bošković Split, a recenzije potpisuju Živan Filipi i Tuga Tarle.

Putopis, taj stari, povijesni književni žanr, i danas je vrlo aktualan i zanimljiv, pobuđuje i inspirira nas da se i sami otisnemo na putovanje, barem u mašti. Treba li spomenuti i povijesni bestseler *Il milione* Marka Pola, znameniti plod kasnog srednjeg vijeka s izravnim utjecajima na velika geografska otkrića koja su preoblikovala europsku civilizaciju, najčitaniju knjigu nakon Biblije u pisanoj povijesti ljudskog roda? Pa ako ćemo posegnuti u još dublju prošlost, zamislimo, i za čas se možemo naći uz logorsku ili kakvu sličnu vatru, oko koje se okupljaju namjernici, hodočasnici, trgovci, kako bi uz tijelo ogrijali i dušu, pripovijedanjem, dakako! A od svega su ponajviše na cijeni bile iskustvene priče, u kojoj bi pripovjedači, ponekad i pripovjedačice, izlagali svoja putnička iskustva, te bi živo, pred oči slušatelja, izranjali nepoznati gradovi, narodi i običaji, čudesne pojave i bića, koje, eto, niste vidjeli sami, ali ste ih mogli doživjeti kroz izvedbu uspješnog pripovjedača.

S pozicije recentnih komparatističkih književno-znanstvenih teorija, putopis je

multifunkcionalna hibridna književna vrsta, isto tako i osnovni književni žanr s naglaskom na kulturu putovanja. Obzirom na njegovu otvorenost hibridnosti, putopisu je prihvatljivo stapanje s raznorodnim elementima epistolarnih i dnevnčkih, autobiografskih i memoarskih zapisa. Štoviše, uspješan putopis upravo treba obilovati osobnim reminiscencijama, potaknutim viđenim i doživljenim na putovanju. U većini slučajeva, od putopisa kao književnoumjetničkog djela i očekuje se subjektivni doživljaj proživljenoga i viđenoga. Otud i njegova otvorenost hibridnosti.

Duškina istančana osjetljivost za detalje, ne samo vizualne, nego svih čula, auditivne, taktilne, pa i olfaktivne, dovedene gotovo do ruba naturalizma, koji je potiču na brojne asocijacije te ih autorica tka u ovu putopisnu prozu, inspirirani su, dakako, osobnim iskustvom Australije i Hrvatske. Riječ je o putopisima - lirskim zapisima, kako autorica sama u podnaslovu navodi i interpretira viđeno, kroz duboko proživljeno. Duška je prije svega lirik, pa i kada čitamo njena prozna ostvarenja, nerijetko nam se čini da smo u pjesmi. Pjesmi u prozi. Drugačije nije ni u ovom slučaju. S tom razlikom da je sadržaj u realnom vremenu događanja najčešće samo okidač za Duškinu interpretativnu ekspresivnu izražajnost i putovanje u iskustveno. Tekstovi, odnosno njeni inspirativni motivi i

zapažanja koje smo do sada mogli čitati stapaju se u ovim putopisima u jedinstvenu cjelinu. No, naravno, ne kao kompilacije ili pretapanja, već kao izraz trajnih autoričinih preokupacija u potrazi za smislom, dobrotom, ljepotom, istinom i ljubavi.

Duškina istančana osjetljivost za detalje, ne samo vizualne, nego svih čula, auditivne, taktilne, pa i olfaktivne, dovedene gotovo do ruba naturalizma, koji je potiču na brojne asocijacije te ih autorica tka u ovu putopisnu prozu, inspirirani su osobnim iskustvom Australije i Hrvatske.

Omiljeni postmodernistički termin – takozvano žensko pismo – moglo bi pronaći svojih osnovica i u ovom tekstu, čini mi se kako je za neka zapažanja i asocijacije sposobna upravo ženska duša i ženska snaga. No, naravno, ne iscrpljuje se sadržaj samo u tome. Uporište teksta upravo jest autoričin moderni tradicionalizam, onaj koji ne sputava, ne ograničava, nego daje čvrsti smjerokaz i omogućuje dublju spoznaju stvarnosti. Pa, iako trajno praćena osjećajem nostalgije, bolnom čežnjom za onime što je ostalo u prošlosti, autorica živom, gotovo dječjom radoznalošću motri svaki novi nagovještaj, svaki novi mogući trenutak intimnih životnih radosti. Usporedo raščlanjivanje značajnih datuma godišnjeg ciklusa, Božića, Nove Godine, u Hrvatskoj i Australiji uvodi nas u autoričin duhovni svijet i otkriva trajnu iseljeničku čežnju za domovinom.

Badnjak, poput Prologa, na samom početku Knjige I. odmah nas upućuje na dvojnost, na rascjep u kojem autorica živi i na žudno traženje smisla i prevladavanje rascjepa. Opis Australije izrazito je ekspresivan, dinamičan, osudila bih se

reći – opis s vizualnim efektima. Dojmljivu ljepotu unatoč oporosti krajolika suprotstavlja suvremenim civilizacijskim dostignućima, koja Europljaninu u tom prostoru i čine život mogućim, ili bar mogućijim. Svakako, autorica zna kako približiti čitatelju taj nama, barem onima koji ga nisu uživo imali prigode vidjeti, neobičan krajolik. Čini to vještom upotrebom slikovitih usporedbi i metafora, očarana i donekle utješena prirodom toga udaljenoga kontinenta. Hrvatska, njen Solin, njena Korčula, Smokvica mjera su stvari i stvarnosti. Drugi dio Putosnovica otpočinje tekstem *Ulazim tiho kroz Porta Caesarea*. Duškina povezanost s rodnim Solinom, antičkom Salonom, jasno je vidljiva. Očarana antikom i baštinom, Duška nam se predstavlja kao pravi pasionirani poznavatelj lokaliteta, građevina, malih uporabnih predmeta antičke svakodnevice, dajući im svojim opisima novi život, nova značenja. Opisi otoka Korčule novi su trenutak za lokalnu povijest književnosti, bar što se našeg otoka tiče. I ako se prisjetimo kako su putopisi jednim dijelom otplovili u rukavce turističkih i masovnih uradaka, složit ćemo se i s time da ma koji predznak upotrijebili kao pobliže određenje teksta, kvalitetna književnost govori sama o sebi. Stoga su Duškini ljubavnički razgovori s otokom pravo uživanje u lirskim kolorističkim opisima, koje bi bilo vrlo zanimljivo prevesti i ponuditi na šire čitanje. No, ima i dinamičnijih i dramatičnijih opisa poput autorelija ili ženskog povlačenja konopa, u kojemu se otkriva autoričin dar za humorno, duhovito, vječno mediteransko malomišćansko, a u kojemu će se protagonistice prisjetiti svojih doživljaja, uz, naravno, Duškin obzir i osjećaj za mjeru. Dodatak iz smokviške i otočke svakodnevice, izdvojeni događaji, zapisani u autentičnom vremenu, u maniri povijesnih kronika kao zanimljivosti, pa i budućim proučavanjima povijesti mjesne i otočke svakodnevice. Putosnovice – put kao život i san kao čežnja, autobiografsko je ostvarenje kojemu se možete vraćati i čitati ga i to ne nužno od početka do kraja, te ovisno o vlastitom raspoloženju, prepuštati mu se s više ili manje uživljavanja, emocija ili empatije. Književno putovanje kao simulakrumu života, životnog putovanja na koje nas je pozvala Duška, i na čemu joj zahvaljujemo, svakako je izuzetno ostvarenje ove plodne autorice.